

Lagutskottet

Medborgarinitiativ om att avskaffa straffbarheten vid användning av cannabis

INLEDNING

Remiss

Medborgarinitiativ om att avskaffa straffbarheten vid användning av cannabis (MI 5/2020 rd): Ärendet har remitterats till utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- företrädare för initiativtagarna Tapani Karvinen
- företrädare för initiativtagarna Timo Larmela
- företrädare för initiativtagarna Lauri Louhio
- företrädare för initiativtagarna Risto Mikkonen
- utvecklingsråd Aarne Kinnunen, justitieministeriet
- lagstiftningsråd Leena Mäkipää, justitieministeriet
- polisöverinspektör Sami Nevalainen, inrikesministeriet
- konsultativ tjänsteman Elina Kotovirta, social- och hälsovårdsministeriet
- tingsdomare Elisa Savolainen, Helsingfors tingsrätt
- statsåklagare Leena Metsäpelto, Åklagarmyndigheten
- brottskemist Laura Hintikka, centralkriminalpolisen
- överkonstapel Janne Aro-Heinilä, Polisnärheten i Sydvästra Finland
- polisinspektör Tuomas Pöyhönen, Polisstyrelsen
- kriminalöverkommissarie Jari Kinnunen, polisnärheten i Inre Finland
- enhetschef Olli Aalto, Tullen
- juris doktor, docent Heini Kainulainen, Åbo universitet
- överläkare Tero Hallikainen, Niuvanniemi sjukhus
- forskarprofessor Pekka Hakkarainen, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- chef för mental- och missbrukarvård Juha-Pekka Strömberg, Esbo stad
- projektplanerare Jetta Laine, A-klinikstiftelsen
- expert Kim Kannussaari, Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf
- ordförande Sami Räsänen, Fri från Narkotika rf
- chefsforskare Mikko Salasuo, Ungdomsforskningssällskapet rf
- ordförande Reeta Kroner, Alkohol- och drogberoende i Finland rf
- verksamhetsledare Janne Paananen, YAD Youth Against Drugs ry
- professor Kimmo Nuotio
- professor Matti Tolvanen

Betänkande LaUB 6/2022 rd

- biträdande professor Tatu Hyttinen
- docent Silja Kosola.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Helsingfors hovrätt
- Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet
- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Avominne Oy
- HUS Ungdomspsykiatri
- Kondis rf
- Finlands Advokatförbund
- Finlands cannabisförening rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- utvecklingsdirektör Jani Kaasinen, Joensuu stad
- ordförande, professor Martti Vastamäki, Raittiuden Ystävät ry
- läkare Esti Laaksonen
- doktorand Aleksi Hupli, Tammerfors universitet.

Öppen utfrågning

Den 17 februari 2021 ordnade lagutskottet via webbsändning en öppen utfrågning för riksdagsledamöter, massmedier och allmänheten. Utskottet hörde företrädare för initiativtagarna samt sakkunniga från Institutet för hälsa och välfärd och polisinsättningen i Inre Finland samt professor Kimmo Nuotio och professor Matti Tolvanen.

MEDBORGARINITIATIVET

I medborgarinitiativet föreslås det en lagändring som avskaffar straffet för användning av cannabis, för innehav av en liten mängd cannabis för eget bruk och för odling av några få cannabisväxter för eget bruk.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I medborgarinitiativet föreslås det en lagändring som avskaffar straffet för användning av cannabis, för innehav av en liten mängd cannabis för eget bruk och för odling av högst fyra cannabisväxter för eget bruk. De föreslagna lagändringarna gäller bestämmelserna om narkotikabrott, straffbart bruk av narkotika samt förberedelse till och främjande av narkotikabrott i 50 kap. 1, 2 a, 3 respektive 4 § i strafflagen. I initiativet nämns inte någon åldersgräns för användning, innehav eller odling av cannabis.

Det viktigaste ändringsförslaget gäller innehav av cannabis. Initiativtagarna föreslår att det inte längre ska vara straffbart att inneha cannabis om mängden inte överstiger fyra blommande can-

Betänkande LaUB 6/2022 rd

nabisväxter som man odlat själv (varav en kan vara torkad) eller 25 gram cannabisprodukter. Dessutom föreslås det att strafflagens 50 kap. får en ny 2 b § om straffbart bruk av cannabis. Enligt paragrafen ska användning av cannabis bestraffas med böter om den sker till exempel i närheten av ett daghem eller en skola där det finns barn eller unga.

Medborgarinitiativet har motiverats med att minska narkotikans skadeverkningar. De föreslagna lagändringarna motiveras bland annat med att upprätthållandet av den lagliga kontrollen är slöseri med polisresurser och medför olägenheter för användarna. Initiativtagarna säger att konsekvenserna av en registeranteckning för straffbart bruk av narkotika kan vara oförutsägbar för unga personers liv och bidra till marginalisering. I motiveringen till initiativet konstateras det att narkotikahandeln ligger i händerna på brottslingar. Att låta cannabis omfattas av laglig kontroll gör det enligt initiativet svårare för den organiserade brottsligheten att växa till sig. I motiveringen till initiativet hänvisas det också till läkemedelsanvändningens betydelse. Lagändringarna motiveras också bland annat med de individuella friheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt medborgarinitiativet har avkriminaliseringen av narkotikabruk gett goda resultat till exempel i Portugal.

Enligt en utredning som lagutskottet fått från Institutet för hälsa och välfärd har det i Finland blivit vanligare för varje generation att pröva och använda cannabis: åtta procent av dem som är födda på 1950-talet uppger att de använt cannabis åtminstone en gång i sitt liv, medan motsvarande andel för dem som är födda på 1960-talet är 14 procent, för dem som är födda på 1970-talet 26 procent och för dem som är födda på 1980-talet 42 procent. Bland de som är födda på 1990-talet och som delvis först 2018, när undersökningen gjordes, uppnådde den ålder när man vanligtvis provar på cannabis är det enligt Institutet för hälsa och välfärd sannolikt ännu vanligare med erfarenheter av cannabis. Det är främst unga vuxna som använder cannabis.

Lagutskottet konstaterar att medborgarinitiativet hänför sig till en mer omfattande samhällelig diskussion om cannabis ställning som narkotika och framför allt om att tillåta användning och i viss mån odling för eget bruk av cannabis. Initiativet är aktuellt, och det anknyter till den globala diskussionen om cannabisens ställning och om behoven av att ändra narkotikapolitiken.

Om modellerna för avkriminalisering och legalisering av narkotikabruk

Med avkriminalisering avses i samband med narkotika ofta samhälleliga åtgärder, såsom lagändringar, utifrån vilka det inte längre är förbjudet enligt lag att använda eller till exempel inneha små mängder cannabis eller annan narkotika. Till exempel produktion, tillverkning, införsel, utförsel, transport, transitering, distribution och handel är fortfarande straffbart. Legalisering innebär att man tillåter att narkotika finns allmänt tillgänglig och att distribution av narkotika är laglig på ett sätt som man kommit överens om särskilt, antingen i mer begränsad omfattning eller friare. Lagutskottet konstaterar att medborgarinitiativet inte är någon egentlig legaliseringsmodell, eftersom det inte föreslås att distribution och försäljning till konsumenter ska tillåtas, utan det är fråga om en avkriminalisering.

Enligt motiveringen till medborgarinitiativet avses med avkriminalisering avlägsnande av straffbarheten för en enligt lag olaglig och straffbar gärning. Enligt initiativet slopas vid avkriminalisering inte nödvändigtvis förbudet mot en gärning helt och hållet och gärningen blir inte laglig,

Betänkande LaUB 6/2022 rd

men straffet för gärningen avskaffas eller gärningen förvandlas till enbart en förseelse som ger exempelvis ordningsbot. Den avkriminaliserade verksamheten kan dock samtidigt genom lag omfattas av andra skyldigheter, såsom skyldighet att anmäla sig för myndigheterna. En lagändring för avkriminalisering av cannabis kan således enligt initiativet genomföras på flera olika sätt.

Lagutskottet har av social- och hälsovårdsministeriet fått en utredning om olika modeller och planer för avkriminalisering eller legalisering som införts i vissa länder. I utredningen behandlas särskilt Portugal, Norge, Luxemburg, Malta, Förenta staternas delstater och Kanada. Också under utfrågningarna i utskottet hänvisades det till olika modeller i vissa andra stater.

I dag avses med avkriminalisering i allmänhet avkriminalisering av all narkotika enligt den portugisiska modellen. Enligt den portugisiska avkriminaliseringsmodellen är produktion av narkotika, till exempel egen odling, inte tillåten. Den portugisiska modellen innefattar också en mängd olika typer av interventioner, av vilka endast avkriminaliseringen i allmänhet lyfts fram.

Det nu aktuella initiativet koncentrerar sig enbart på cannabis. Initiativtagarna anser att också tillåtande av hemodling och innehav av cannabis för eget bruk på vissa villkor passar i den avkriminaliseringsmodell som föreslås i initiativet. Initiativet kan alltså sägas vara snävare än den portugisiska modellen, eftersom det inte gäller all narkotika utan bara cannabis. Å andra sidan går förslaget längre än den modellen eftersom det också föreslås att egen produktion av narkotika ska tillåtas. Det handlar dock inte om någon egentlig legaliseringsmodell, eftersom det inte föreslås att distribution och försäljning till konsumenter ska tillåtas. Denna iakttagelse understryker det faktum att termerna och de olika modellerna inte är etablerade.

Det är viktigt att analysera de olika modellerna och att förstå skillnaderna mellan dem, särskilt när man presenterar internationell jämförelse- och forskningsdata om fördelarna och nackdelarna med modellerna. I de yttranden som utskottet fått ges som exempel erfarenheter från bland annat USA:s delstater och Kanada. De modellerna lämpar sig dock inte direkt för bedömning av modellen i medborgarinitiativet, eftersom det i dem är fråga om en legalisering av användningen av cannabis där produktionen och handeln med cannabis har avreglerats under vissa förutsättningar.

Enligt den utredning som lagutskottet fått från social- och hälsovårdsministeriet visar den narkotikapolitiska forskningen allmänt att konsumtionen ökar om tillgången ökar och att skadorna blir fler ju större konsumtionen är, i enlighet med totalkonsumtionsmodellen. Avkriminaliseringsmodeller där narkotikaproduktionen fortfarande är olaglig leder inte nödvändigtvis till ökad användning, eftersom det inte finns någon laglig produktion. I den modell som föreslås i medborgarinitiativet och som tillåter produktion av cannabis på vissa villkor öppnas direkta och indirekta möjligheter för marknadstillväxt. Denna utveckling kan leda till ökad konsumtion och fler skador på befolkningsnivå.

Enligt uppgifter från social- och hälsovårdsministeriet är det dock omöjligt att ge en exakt bedömning av konsekvenserna av just denna modell. Konsekvenserna av avkriminaliseringsmodellerna är ofta komplicerade och beror på många olika faktorer, liksom också på det land där modellen genomförs. Hur mycket användningen eventuellt ökar påverkas av nivån på utgångsläget i varje land.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

I initiativet konstateras det att den nuvarande narkotikapolitiken inte har lyckats med sitt mål att minska skadeverkningarna av narkotika. Detta motiveras med att allt fler prövar och använder cannabis. Utskottet påpekar dock att det inte i initiativet motiveras på vilket sätt den i initiativet föreslagna ökade tillgången till cannabis skulle minska antalet personer som prövar och använder cannabis.

Straffbarheten för användning och odling av narkotika i internationella avtal och i EU:s rambeslut

Enligt uppgift från justitieministeriet baserar sig listorna och de förbjudna gärningarna i fråga om ämnen som betraktas som narkotika på Förenta nationernas narkotikakonvention från 1961 (Single convention on narcotic drugs, 1961, FördrS 43/1965), som har ändrats genom 1972 års protokoll (FördrS 42/1975). Det internationella samarbetet har utvidgats till att omfatta psykotropa ämnen genom 1971 års konvention (Convention on psychotropic substances, FördrS 60/1976) samt konventionen mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (FördrS 44/1994), nedan Wienkonventionen mot narkotika.

Konventionerna förpliktar inte till att kriminalisera användning av narkotika, och de har allmänt tolkats så att de inte förpliktar till att kriminalisera innehav av de ämnen som avses i konventionen för eget bruk (RP 180/1992 rd, s. 5).

Enligt artikel 3 stycke 1 i Wienkonventionen mot narkotika ska varje part vidta nödvändiga åtgärder för att enligt sin nationella lagstiftning straffbelägga uppsåtlig odling av cannabisväxt i avsikt att framställa narkotika i strid med bestämmelserna i 1961 års konvention och 1961 års konvention med ändringar (punkt 1 a ii). Artikel 3 stycke 2 är dock striktare. Stycket förutsätter att varje part vidtar nödvändiga åtgärder för att enligt sin nationella lag straffbelägga odling för personligt bruk när handlingen begås uppsåtligen. Skyldigheten lindras dock genom att detta sker med reservation för partens konstitutionella principer och grundbegreppen i dess rättsordning.

I den finländska narkotikalagen hänvisas det också till ämnen som hör till de nya psykoaktiva substanser som inkluderades i definitionen av narkotika genom rådets rambeslut 2004/757/RIF, ändrat genom direktiv (EU) 2017/2103. Rambeslutet innehåller kriminaliseringsskyldigheter. Rambeslutet gäller dock enligt sitt namn narkotikahandel och inte användning av narkotika. Enligt rambeslutet ska innehav straffbeläggas om det sker för framställning eller spridning på det sätt som avses i rambeslutet.

Kriminaliseringsskyldigheterna begränsas av en allmän begränsningsbestämmelse enligt vilken en handling inte ska ingå i rambeslutets tillämpningsområde, om gärningsmännen har handlat endast i syftet deras egen privata konsumtion så som den definieras i nationell lagstiftning (artikel 2). Uttalandet hänför sig till skäl 4 i ingressen till rambeslutet, där det konstateras att Europeiska unionens insatser enligt subsidiaritetsprincipen bör inriktas på de allvarligaste typerna av narkotikabrott. Att vissa typer av företeelser som rör privat konsumtion utesluts från rambeslutets räckvidd utgör dock inte något ställningstagande från rådet angående hur medlemsstaterna bör behandla sådana fall i sin nationella lagstiftning (RP 53/2006 rd, s. 9).

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Om straffbarheten för användning och odling av narkotika i Finland

Definition av narkotika

Med narkotika avses enligt 50 kap. 5 § i strafflagen narkotika enligt narkotikalagen (373/2008). Narkotika definieras i 3 § 1 mom. 5 punkten i narkotikalagen. I 5 § i narkotikalagen föreskrivs det att användning av narkotika är förbjuden, och i 7 § förbjuds odling av hampa för att användas som narkotika. Förbuden i narkotikalagen och straffbestämmelserna i strafflagen är således i stor utsträckning enhetliga, och de får inte stå i strid med varandra.

Användning av narkotika

Användning av narkotika har varit straffbar i Finland sedan 1966. Genom förordningen om tillämpning av bestämmelserna i 1961 års allmänna narkotikakonvention (514/1966) togs användning av narkotika med bland de förbjudna verksamhetsformerna.

Det gällande brottsrekvisitet straffbart bruk av narkotika infördes i strafflagen genom lagen 654/2001. Brottsrekvisitet stiftades för att användning och anskaffning av små mängder narkotika skulle kunna behandlas i strafforderförfarande, numera bötesförfarande. Detta förutsätter att den föreskrivna påföljden är böter eller fängelse i högst sex månader. Det ansågs att det inte är ändamålsenligt att behandla en ringa och i bevishänseende ofta enkel gärning i domstol.

Den gällande bötesförfarandelagen gör det möjligt för åklagaren att förelägga (dags)böter för straffbart bruk av narkotika. Detta grundar sig på ett bötesyrkande eller straffyrkande som polisen meddelat på eget initiativ i enlighet med 2 § 1 och 2 punkten i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

Det att böter kunde föreläggas i ett enklare förfarande, dvs. i en summarisk förundersökning, väckte dock oro för att man inte i förfarandet i tillräcklig utsträckning skulle kunna utreda förutsättningarna för att avstå från åtgärder, särskilt i fråga om hänvisning till vård. I den regeringsproposition som gällde straffbart bruk av narkotika betonades det att riksåklagaren ska svara för att åklagarna på ett behörigt och enhetligt sätt tillämpar bestämmelserna om åtalseftergift också inom strafforderförfarandet. För att säkerställa informationen till åklagarna skulle åklagarna och polisen enligt propositionen komma överens om vilka uppgifter när det gäller straffbart bruk av narkotika och den misstänktes utsaga som vid summarisk förundersökning ska tas in i förundersökningsprotokollet eller, i stället för det, i straffanspråket. (RP 213/2000 rd, s. 17)

Med stöd av lagutskottets betänkande (LaUB 13/2001 rd) tog riksdagen in två uttalanden i sitt svar. Riksdagen förutsatte att narkomanernas möjligheter att få vård skulle förbättras med det snaraste och att en utjämning av kommunernas kostnader för vården skulle utredas. För det andra förutsatte riksdagen att regeringen skulle ge akt på de bötesstraff som i strafforderförfarande döms ut för straffbart bruk av narkotika, förvandlingsstraffen för böter, tillämpningen av bestämmelserna om åtgärdseftergift och effekterna av vård som alternativ till straff och att den skulle vidta behövliga åtgärder om missförhållanden förekommer (RSv 87/2001 rd).

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Enligt de uppgifter som utskottet fått från justitieministeriet är den gällande anvisningen från åklagarmyndigheten RÅ 2018:2, Påföljder för straffbart bruk av narkotika. Polisstyrelsen har dessutom utfärdat en anvisning för polisen om förfarandet vid straffbart bruk av narkotika som trädde i kraft vid ingången av 2019 (POL-2018-49612). I åklagarmyndighetens anvisning konstateras det att enligt polisens anvisning om straffbart bruk av narkotika tar polisen inte initiativ till bötesyrkande för straffbart bruk av narkotika som involverar under 18 år gamla personer eller vuxna som får vård eller söker sig till vård. När det gäller dessa personer har lagstiftaren särskilt förutsatt prövning av möjligheten till åtgärdseftergift. När dessa ärenden kommer till åklagaren som åtalsprövningsärenden i stället för som bötesyrkanden är möjligheten till åtgärdseftergift enligt anvisningen från RÅ faktisk.

Lagutskottet konstaterar att det är klart att straffpåföljder mot missbrukare inte alltid är det primärt effektivaste alternativet när man vill minska narkotikamissbruket och dess skadeverkningar. Av en inkommen utredning framgår det dock att situationer med straffbart bruk av narkotika under de senaste åren i de flesta fallen har avgjorts så att polisen framställer ett bötesyrkande varpå åklagaren fastställer en bötespåföljd. Lagutskottet anser det därför viktigt att man bland annat genom utbildning säkerställer en korrekt tillämpning av bestämmelserna om åtgärdseftergift.

Odling av cannabis

Enligt en utredning som utskottet fått innehåller FN:s konventioner inte något sådant undantag som skulle tillåta att narkotika odlas, framställs eller tillverkas för eget bruk för att användas som narkotika.

Enligt Europeiska unionens råds rambeslut 2004/757/RIF ska odling av cannabisväxt i princip vara straffbar, men den omfattas av en allmän begränsning enligt vilken en handling inte ska ingå i rambeslutets tillämpningsområde om gärningsmännen har handlat endast i syftet deras egen privata konsumtion så som den definieras i nationell lagstiftning (artikel 2).

Förpliktelserna i narkotikakonventionerna har genomförts nationellt i strafflagen genom att man kriminaliserat odling av cannabisväxt (hampa) för att användas som narkotika. Artikel 3 stycke 2 i Wienkonventionen har ansetts förplikta till att kriminalisera odling av narkotika för eget bruk (RP 180/1992 rd, s. 9). Genomförandet av EU:s rambeslut 2004/757/RIF 2006 medförde inga ändringar i straffbarheten för odling, men försök till odling av hampa för användning som narkotika kriminaliserades som narkotikabrott (RP 53/2006 rd, s. 1).

Redskap – förberedelse till och främjande av narkotikabrott

I artikel 3 stycke 1 punkt a underpunkt iv i Wienkonventionen ingår en skyldighet att straffbelägga tillverkning, transport eller distribution av utrustning, material eller ämnen upptagna i förteckning I och II med vetskap om att de ska användas i eller för olaglig odling, produktion eller framställning av narkotika eller psykotropa ämnen. Enligt propositionen om genomförandet av konventionen (RP 180/1992 rd, s. 8/I-II) tillåter artikel 3 stycke 1 punkterna a och b i konventionen inga nationella avvikelser.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Artikel 3 stycke 1 punkt c underpunkt ii i avtalet har i övrigt samma innehåll, men den gäller innehav. Förpliktelserna enligt punkt c i fråga om innehav av utrustning och material ska uppfyllas i den omfattning som de konstitutionella principerna och grundbegreppen i rättsordningen tillåter det. Enligt artikel 3 stycke 2 i konventionen ska varje part straffbelägga innehav, köp eller odling av narkotika eller psykotropa ämnen för personligt bruk i strid med bestämmelserna i narkotika-konventionen eller konventionen om psykotropa ämnen. Denna förpliktelse lindras av hänvisningen till de konstitutionella principerna och grundbegreppen i rättsordningen. (RP 180/1992 rd, s. 9.)

I 50 kap. 3 § i strafflagen föreskrivs det om förberedelse till och i kapitlets 4 § om främjande av narkotikabrott. Vid förberedelse av narkotikabrott handlar det om förberedande åtgärder i anknytning till ett eget brott, medan det för att åtgärderna ska utgöra främjande av narkotikabrott förutsätts att någon annans brott främjas genom åtgärderna. Bestämmelserna om narkotikabrott i strafflagen gäller bland annat förberedelse till odling genom att anskaffa eller ta emot redskap, tillbehör eller ämnen och främjande av odling genom att tillverka, transportera, överlåta eller förmedla sådana.

Båda bestämmelserna är i huvudsak i kraft sådana de godkändes vid den totalreform av strafflagen som genomfördes i syfte att ratificera Wienkonventionen. För att genomföra förpliktelserna i rambeslut 2004/757/RIF föreskrevs det dessutom för tydlighetens skull att försök till gärningar som hänför sig till redskap och material som används vid tillverkning av narkotika ska straffbeläggas, trots att rambeslutet endast förutsatte det i fråga om ämnen (RP 53/2006 rd, s. 10/I). Samtidigt stiftades också en ny 4 a § om grovt främjande av narkotikabrott för att uppfylla förpliktelserna i rambeslutet.

Odling av cannabis för läkemedelsanvändning

Bestämmelser om tryggheten i fråga om läkemedel och deras användning samt en ändamålsenlig användning av läkemedel och om en behörig tillverkning och tillgång till läkemedel finns i läkemedelslagen (395/1987) och de förordningar och föreskrifter som utfärdats med stöd av den samt i Europeiska unionens olika direktiv om läkemedel. Det som i den lagstiftningen föreskrivs om kliniska prövningar och utvärderingar samt om godkännande av och tillsyn över produkter blir också tillämpligt på läkemedelsanvändning av cannabis.

Narkotikalagen hindrar inte forskning i läkemedel som innehåller narkotika. Enligt en utredning som utskottet fått är det främst bristen på läkemedelspreparat av jämn kvalitet som varit ett problem i detta avseende, både i Finland och på annat håll. Det finns mer än 140 olika föreningar i cannabisväxten. För att producera ett säkert forskningspreparat av jämn kvalitet krävs det betydligt mer än undersökning av de enskilda syntetiska aktiva substanserna. Lagutskottet betonar att man bör göra skillnad mellan användning av läkemedel och till exempel odling av cannabis för självmedicinering. Lagutskottet konstaterar att det inte är motiverat att narkotika eller något annat ämne eller preparat kallas läkemedel endast utifrån vilken användarens motivation att använda dem är. Utskottet anser att läkemedelsanvändning av cannabis inte är en behörig grund för det förslag till lagändringar som ingår i medborgarinitiativet.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Om detaljerna i lagförslaget i medborgarinitiativet

Enligt lagförslaget i medborgarinitiativet ska ordet hampa strykas ur den bestämmelse om narkotikabrott i 50 kap. 1 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen som gäller straffbar odling av narkotika. Däremot föreslås det att det i den ändrade 1 mom. 3 punkten ska föreskrivas om odling av hampa, så att odling eller försök till odling av 1—4 hampväxter för användning som narkotika inte ska vara straffbart. Lagutskottet påpekar utifrån en inkommen utredning att en motsvarande ändring i det fallet bör göras i narkotikalagens 7 §, som gäller odling av narkotika.

Enligt förslaget ska det i en ny 6 punkt i 50 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen föreskrivas om tre saker. Enligt den föreslagna punkten ska det vara straffbart att 1) inneha fler än fyra blommande hampväxter som odlas för att användas som narkotika, varav en kan vara torkad för användning, 2) inneha över 25 g cannabisprodukter för användning som narkotika eller 3) försöka skaffa en större mängd narkotika än ringa. Om den nya 1 mom. 6 punkten jämförs med 5 punkten, är bestämmelsen inbördes motstridig i fråga om försök att skaffa narkotika. Meningen är sannolikt inte att begränsa straffbarheten för försök att skaffa annan narkotika än cannabis så att den endast avser en mängd narkotika som är större än ringa. I den föreslagna 6 punkten saknas dessutom en kriminalisering av innehav av en liten mängd annan narkotika, som däremot verkar ingå i 5 punkten.

I paragrafen i medborgarinitiativet föreslås det att maximimängden för innehav av cannabisprodukter ska vara 25 gram och, på det sätt som konstateras ovan, fyra hampväxter, varav en kan vara torkad för användning. Enligt initiativet motsvarar den kalkylerade avkastningen av torkad hampväxt den mängd på annat sätt förvärvat cannabis som får innehas. I de yttranden som lagutskottet fått ifrågasätter de sakkunniga om gränsvärdet och avkastningskalkylen är korrekta. Utskottet anser att motiveringen till gränserna för den tillåtna kvantiteten i förslaget kan anses otillräcklig.

Det föreslås att 50 kap. 2 a § i den gällande strafflagen ändras. Den som olagligen brukar eller för eget bruk innehar eller försöker anskaffa en liten mängd annan narkotika än cannabis ska enligt förslaget för straffbart bruk av narkotika dömas till böter eller eftergift ske i fråga om straff, om det misstänkta brottet eller brottet med hänsyn till mängden och typen av narkotika, brukssituationen och omständigheterna även i övrigt bedömt som en helhet måste anses ringa.

I 2 a § i initiativet föreslås det att påföljden för straffbart bruk av annan narkotika än cannabis ska vara böter. I dag är den föreskrivna påföljden för straffbart bruk av narkotika böter eller fängelse i högst sex månader. Husrannsakan skulle således inte få företas på grund av straffbart bruk av annan narkotika än cannabis, eftersom husrannsakan enligt 8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen förutsätter att det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex månader. Av samma orsak är inte heller kroppsvisitation med stöd av 8 kap. 31 § i tvångsmedelslagen möjlig. Om det bedöms att dessa tvångsmedel behövs även i fortsättningen, bör bestämmelserna i tvångsmedelslagen ändras.

Kroppsbesiktning är för närvarande möjlig enligt 8 kap. 32 § i tvångsmedelslagen om det finns sannolika skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år eller rattfylleri eller straffbart bruk av narkotika. Initiativet innebär således att det måste bedömas om straffbart bruk av narkotika kan fogas till de brott som ligger till grund för kroppsbesiktning om det endast utgör en bötesförseelse.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

I 50 kap. 7 § i strafflagen finns för närvarande en bestämmelse om åtgärdseftergift vars ordalydelse i stor utsträckning är densamma som i den nu föreslagna 2 a §. Den gällande bestämmelsens tillämpningsområde är mer omfattande än förslaget i initiativet. Av initiativet framgår inte vilket förhållande bestämmelsen om åtgärdseftergift i den föreslagna 2 a § har till 7 § och varför den har ansetts behövas.

I initiativet föreslås det att 50 kap. i strafflagen kompletteras med en ny 2 b § om straffbart bruk av cannabis. Enligt den föreslagna paragrafen ska den dömas till böter som använder cannabis i en publik lokal, i närheten av ett daghem, en skola eller någon annan lokal med barn eller unga, i en lokal där det finns människor som kan exponeras för rök från cannabis eller där rökning är förbjuden.

Om användningen av cannabis legaliseras, kan bestämmelsen i princip behövas för att minska de skador som användningen orsakar och för att skydda barn och unga. Lagutskottet anser dock utifrån inkommen utredning att bestämmelsen är problematisk med avseende på den straffrättsliga legalitetsprincipen. Ett exempel på detta är att hur man tillräckligt exakt kan fastställa när användningen sker i en lokal där människor kan exponeras för rök. Det kan i princip vara var som helst inomhus där andra människor vistas. Även närheten till ett daghem eller en skola är svår att ange exakt. En publik lokal kunde i sin tur vara till exempel en gata eller ett festivalområde, där användning således ska vara förbjuden. Efter de begränsningar som föreslås i den lagliga användningen verkar det alltså som om det i huvudsak är tillåtet att en person ensam använder cannabis i ett privat hem. Den föreslagna tillåtna användningen är således rätt begränsad utifrån ordalydelsen i bestämmelserna och motsvarar således inte helt motiveringen i initiativet. I narkotikapolitiskt hänseende kan det vara tvivelaktigt om det enbart med tanke på de situationer som nämns ovan bör föreskrivas om ett undantag från det allmänna förbudet mot användning. Medborgarinitiativet tar inte heller ställning till huruvida odling, innehav och användning av cannabis i den föreslagna formen ska vara tillåtet för minderåriga som uppfyller åldersgränsen för straffrättsligt ansvar.

I den nya 2 b § i initiativet föreslås det att påföljden för straffbart bruk av cannabis ska vara böter. När det gäller tillämpningen av tvångsmedel på bötesbrott hänvisar utskottet till det som sagts ovan om de tillämpliga tvångsmedlen vid straffbart bruk av narkotika.

Tillämpningsområdet för strafflagens 50 kap. 4 §, som gäller främjande av narkotikabrott, avgränsas för sin del genom att man från straffbarheten för tillverkning, transport, överlåtelse eller förmedling av redskap, tillbehör eller ämnen för olaglig tillverkning, odling, införsel eller utförsel av narkotika utesluter redskap, tillbehör eller ämnen som behövs för odling av högst fyra blommande hampväxter för att användas som narkotika. Initiativet bör i detta avseende bedömas mot bakgrund av de förpliktelser i artikel 3 stycke 1 punkt a underpunkt iv i Wienkonventionen som nämns ovan. Dessa är ovillkorliga när det gäller tillverkning, transport och distribution av utrustning, material och ämnen som är upptagna i förteckning I och II i konventionen, medan innehav av motsvarande utrustning och tillbehör kan tolkas så att de ger större rum för prövning.

Med beaktande av det som sägs ovan anser lagutskottet att medborgarinitiativet inte kan godkännas som sådant ur lagteknisk synvinkel. Lagutskottet yttrar sig nedan på en mer allmän nivå om frågan om huruvida utgångspunkterna i lagförslaget i initiativet är godtagbara.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Registeranteckningar

I medborgarinitiativet motiveras de föreslagna ändringarna bland annat med nackdelarna med registeranteckningarna för straffbart bruk av narkotika.

I medborgarinitiativet och i flera yttranden konstateras det att en anteckning om straffbart bruk av narkotika i polisens Patja-system kan göra det svårt att få en studieplats eller ett jobb längre fram. En anteckning bevaras i registret i 5—10 år, och anteckningen stryks inte trots att ett beslut om åtalseftergift meddelas. I vissa yttranden sägs det att en anteckning om straffbart bruk av narkotika i straffregistret bidrar till utslagning.

Enligt en utredning från justitieministeriet är straffregisterutdraget det vanligaste registret som används till exempel med stöd av den så kallade SORA-lagstiftningen, som gäller beviljande eller indragning av studierätt. SORA-lagstiftningen har stiftats för att förbättra säkerheten i arbetslivet och i studiemiljön, och den gäller ansökan om studier samt indragning och återställande av studierätten inom vissa områden.

Enligt justitieministeriet döms det dock vanligen till böter för straffbart bruk av narkotika. Böterna antecknas inte i straffregistret utan i Rättsregistercentralens bötesregister. Enligt 52 § i lagen om verkställighet av böter (672/2002) ska uppgifterna i bötesregistret utplånas fem år efter det att verkställigheten av en påföljd enligt den lagen har upphört.

När man söker ett jobb kan straffbart bruk av narkotika däremot komma fram till exempel utifrån säkerhetsutredningslagen (726/2014). Det krävs också oförvitlighet för att få vissa näringstillstånd, och då kan uppgifterna i både straffregistret och bötesregistret och även i andra register kontrolleras i samband med säkerhetsutredningen. Skyddspolisens gjorde närmare 69 000 säkerhetsutredningar av personer 2019. Cirka hälften av säkerhetsutredningarna av personer görs för statliga myndigheter och den andra hälften för privata företag.

Vid en begränsad säkerhetsutredning kan man kontrollera befolkningsdatasystemet, straffregistret, bötesregistret och näringsförbudsregistret, justitieförvaltningens informationssystem och där domar och brottmål som är eller har varit föremål för åtalsprövning, polisens personregister, huvudstabens register för militärrättsvården, Gränsbevakningsväsendets personregister, Tullens informationssystem, register som gäller yrkesutövare och näringsidkare och deras handlingsbehörighet samt utlänningsregistret och visumregistret. Vid en normal säkerhetsutredning kan alla samma informationskällor användas som vid en begränsad utredning. Utöver dessa kan man kontrollera Skyddspolisens informationssystem, Huvudstabens säkerhetsdataregister, utskökningsregistret, kreditupplysningsregistret samt, under vissa förutsättningar, polisens underrättelsesystem.

Kontrollen av en persons oförvitlighet enligt säkerhetsutredningslagen innebär att Skyddspolisens automatiskt får information om en brottsmisstanke mot personen, om det finns en giltig säkerhetsutredning om honom eller henne. Denna information förmedlas aldrig direkt till arbetsgivaren, utan Skyddspolisens kontakter alltid först den polis som utreder brottmålet och därefter personen i fråga, som har möjlighet att ge sina synpunkter på vad som skett. Efter utredningen prövar Skyddspolisens från fall till fall om arbetsgivaren ska underrättas om brottsmisstanken.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Utifrån en inkommen utredning konstaterar lagutskottet att till exempel de anteckningar som görs i polisens informationssystem har ett lagstadgat syfte. Dessutom baserar sig till exempel reglerna om radering av uppgifter i informationssystemet för polisärenden (Patja) på lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019). I 33 § i den lagen fastställs det i fråga om alla anmälningar en raderingstid för personuppgifter som anknyter till brottmål.

Lagutskottet konstaterar på allmän nivå att det är motiverat att använda olika registeranteckningar i säkerhetsutredningar på det sätt som anges i lagen och till exempel i samband med tillämpningen av SORA-lagstiftningen, vars syfte är att förbättra säkerheten i arbetslivet och i studiemiljön. Utskottet anser i princip inte att det är befogat att exempelvis läroanstalternas och arbetsgivarnas möjligheter att bedöma en sökande försvagas på grund av att det medför olägenhet för den som gjort sig skyldig till straffbart bruk av narkotika.

Men trots det som sägs ovan anser lagutskottet att det i fortsättningen är motiverat att utreda i vilken utsträckning och hur länge olika registeranteckningar, som kan gälla både domar och brottsmisstankar som inte leder till dom, kan förhindra att man får jobb eller studieplats. Det finns också skäl att utreda konsekvenserna av att en studieplats vägras med stöd av den så kallade SORA-lagstiftningen eller att möjligheten att få jobb förhindras eller ett anställningsförhållande avslutas till följd av en utredning enligt säkerhetsutredningslagen. När det handlar om en person som upphört att använda narkotika och som eventuellt har förbundit sig till vård, eller till exempel om en person som använt cannabis vid något enstaka tillfälle, är det befogat att undersöka om konsekvenserna av olika registeranteckningar kan bli oskäliga och i vilken utsträckning de kan bidra till utslagning.

Rattfylleri

Medborgarinitiativet innehåller inte i sig något förslag till ändring av bestämmelserna om rattfylleri i 23 kap. i strafflagen. Enligt medborgarinitiativet ska dock ett parti på högst 25 gram cannabis räknas som ett läkemedelspreparat som föraren lagligen innehar. Enligt initiativet är avsikten dock inte att ingripa i själva kärnan i bestämmelsen om rattfylleri, utan det ska fortfarande vara straffbart att köra berusad. Om körförmågan hos en förare av ett motordrivet fordon som använt cannabis har försämrats, ska enligt initiativet 23 kap. 3 § 3 mom. i strafflagen tillämpas.

Utskottet konstaterar att enligt 23 kap. 12 § 1 a-punkten i strafflagen avses med narkotika i det kapitlet sådan narkotika som avses i narkotikalagen (373/2008). Enligt 3 § i narkotikalagen hör cannabis till narkotika. Det betyder att 23 kap. 3 § 2 mom. i strafflagen i princip tillämpas. Ett undantag utgörs av fall där en sådan beståndsdel eller ämnesomsättningsprodukt som avses i bestämmelsen härrör från ett läkemedelspreparat som föraren har haft rätt att använda. Den situation som eftersträvas med initiativet kräver således ändringar i lagstiftningen.

När det gäller användning av narkotika i trafiken tillämpas på det sätt som konstateras ovan en så kallad nollgräns för all narkotika. Utifrån inkommen utredning anser lagutskottet att förslaget i initiativet inte är motiverat och inte ger anledning att ändra lagstiftningen om rattfylleri.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Husrannsakan

Med stöd av de gällande straffbestämmelserna i 50 kap. i strafflagen har polisen rätt att utöva vissa befogenheter enligt tvångsmedelslagen (806/2011) vid utredning av straffbart bruk av narkotika. Husrannsakan används i medborgarinitiativet som exempel på ett tvångsmedel som alltför kraftigt ingriper i rättigheterna för den som misstänks för straffbart bruk av narkotika. Utifrån en inkommen utredning anser lagutskottet att förhållandet mellan strafflagens gällande 50 kap. och utövningen av befogenheterna i tvångsmedelslagen är i balans. Prövningen av huruvida tvångsmedel får användas vid utredning av straffbart bruk av narkotika styrs av samma principer (t.ex. proportionalitetsprincipen) som vid förundersökning av brott som utifrån straffskalan bestraffas strängare.

Det är klart att grunden för husrannsakan, liksom för andra tvångsmedel, ska vara en misstanke om ett visst specificerat brott eller vissa specificerade brott som undersöks, inte att utreda vilka andra brott som eventuellt har begåtts. En part har också tillgång till flera olika rättsmedel i fråga om husrannsakan. Exempelvis kan lagligheten i fråga om en enskild husrannsakan föras till en oberoende domstol för prövning med stöd av 8 kap. 18 § i tvångsmedelslagen. Utifrån den inkomna utredningen konstaterar lagutskottet att det inte har något att anmärka när det gäller husrannsakan och den lagstiftning som hänför sig till den.

Bedömning av medborgarinitiativet och utskottets slutsatser

Vissa av de sakkunniga som utskottet hörde har på olika sätt föreslagit att man i Finland ska utreda om det är motiverat att kriminalisera användning av narkotika eller om straffbarheten för användningen borde avskaffas. Under utfrågningen i utskottet sades det också att de straffrättsliga påföljderna stigmatiserar narkotikamissbrukarna och att kontrollen höjer tröskeln för att söka vård. Rent allmänt kan man konstatera att en stor del av de sakkunniga som vill se över narkotikapolitiken trots det inte var för att stifta en speciallagstiftning om cannabis. Till exempel Institutet för hälsa och välfärd anser att kontrollen över narkotikasituationen, möjligheterna att minska skadorna samt hur vi förhåller oss till straffbarheten för användning av narkotika är frågor av mer allmän social- och hälsopolitisk karaktär som gäller samtliga ämnen. Om man avskaffar straffbarheten för användning bör det enligt Institutet för hälsa och välfärd gälla alla ämnen, och samtidigt måste vårdsystemet, det förebyggande arbetet och de tidiga insatserna utvidgas och utvecklas.

Å andra sidan var en del av de sakkunniga mycket kritiskt inställda till medborgarinitiativet och förslaget om att avkriminalisera användningen av cannabis.

Enligt uppgift från Institutet för hälsa och välfärd kan cannabis vara beroendeframkallande, trots att cannabis på många sätt är mindre skadlig än många andra ämnen, och användningen av cannabis kan orsaka många slags skador. Till exempel finns det flera undersökningar som visar att upprepad användning av cannabis ökar risken för schizofreni, särskilt hos personer med genetisk känslighet för sjukdomen. Skadorna hänför sig särskilt till en stor användning i ung ålder. Hos en ung person kan cannabis negativt påverka utvecklingen av hjärnan samt den psykiska hälsan och de kognitiva prestationerna.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Dessutom har den genomsnittliga THC-halten i cannabisprodukter ökat och CBD-halten minskat under de senaste åren i både Förenta staterna och Europa. Det har lett till att användningen har blivit mer beroendeframkallande och att behovet av psykiatrisk vård har ökat.

När det gäller de skadeverkningar som nämns ovan är utskottet bekymrat över att sakkunniga under utfrågningen i utskottet bedömde att särskilt unga kan tolka en avkriminalisering som en signal om att användningen av cannabis är riskfri.

I motiveringen till medborgarinitiativet konstateras det att narkotikahandeln ligger i händerna på brottslingar. Att låta cannabis omfattas av laglig kontroll gör det svårare för den organiserade brottsligheten att växa till sig. Enligt medborgarinitiativet vill många av dem som odlar cannabis inte ha kontakt med brottslingar. Många vill också säkerställa kvaliteten på den cannabis de använder.

I anslutning till det som sägs ovan konstaterar lagutskottet utifrån inkommen utredning att även om odling för eget bruk i viss mån skulle ersätta användningen av olaglig cannabis skulle den inte eliminera den olagliga marknaden. Enligt den utredning som utskottet fått har användningen av cannabis ökat under de senaste åren särskilt bland unga män. Nästan hälften av de unga vuxna har provat illegala droger. Merparten av dem som använder cannabis är så kallade rekreationsanvändare som inte vill ha kontakt med organiserad brottslighet. I medborgarinitiativet föreslås det emellertid inte att cannabis ska omfattas av laglig kontroll förutom när det gäller odling för eget bruk. I initiativet föreslås inte att distribution eller försäljning till konsumenter ska tillåtas. Avkriminaliseringen av användningen av cannabis kan komma att öka användningen, vilket ger den organiserade brottsligheten större möjligheter, eftersom endast en del av användarna kommer att vara intresserade av att odla cannabis för eget bruk. Den organiserade brottsligheten kan dra nytta av den ökande efterfrågan.

I en utredning till utskottet bedöms det också att modellen enligt medborgarinitiativet sannolikt skulle öka särskilt sådan gatuhandel med narkotika där en person som säljer eller förmedlar cannabis på allmän plats innehar och hanterar skenbart små cannabisdoser (t.ex. under 25 gram), trots att personen samtidigt och faktiskt har tillgång till betydligt större narkotikapartier och eventuellt också annan narkotika än cannabis.

I en utredning som utskottet fått förhåller man sig också kritisk till att den rätt småskaliga lagliga odling för eget bruk som avses i initiativet skulle kunna tillgodose efterfrågan. I utredningen bedöms det att den föreslagna modellen skulle göra gränsen mellan laglig och lagstridig verksamhet oklar, eftersom narkotika som produceras och sprids på ett lagstridigt sätt i slutet av distributionskedjan skulle blandas ihop med sådana narkotikapartier som odlas, innehas och/eller används lagligt. Sammantaget öppnar modellen nya skenbart lagliga kanaler för den organiserade brottsligheten att sprida cannabis och förbättrar därmed möjligheterna för allvarlig och organiserad brottslighet. Samtidigt försämras polisens förutsättningar att bekämpa allvarlig och organiserad brottslighet.

Vidare sägs det i utredningen att trots att det inte går att ge en tillförlitlig bedömning av detta, är det sannolikt att modellen i medborgarinitiativet skulle öka den allmänna acceptansen för användning av och förbättra tillgången till cannabis. Detta skulle öka användningen av narkotika

Betänkande LaUB 6/2022 rd

och utvidga kretsen av användare till allt yngre personer. Medborgarinitiativet tar dock inte närmare ställning till hur man ska förhålla sig till minderårigas användning, innehav och odling av cannabis. Som exempel kan man ta 15—17-åringars cannabisanvändning. Bör denna bedömas strängare i straffrättsligt hänseende, och bör polisen ingripa straffprocessuellt i gärningarna på ett effektivare sätt och med låg tröskel? Förfarandet kunde leda till att de faktiska påföljderna för barn vid användning av cannabis blir strängare än för vuxna. Till exempel skulle en gärning som begåtts av ett barn synas i polisens informationssystem men inte en motsvarande gärning som begåtts av en vuxen. Om polisen å andra sidan skulle förhålla sig mer tolerant eller på samma sätt till användning av cannabis i fråga om 15—17-åringar som när det gäller vuxna, kunde detta ytterligare öka användningen bland personer i denna sårbara ålder.

I motiveringen till medborgarinitiativet sägs det att det är slöseri med polisens resurser att upprätthålla förbudet mot och kontrollen av användning och innehav av cannabis. Enligt uppgift från inrikesministeriet går inte någon betydande del av polisens arbetstid åt till att övervaka eller undersöka fall som enbart gäller små mängder cannabis. Dessa fall hänför sig i allmänhet till något annat uppdrag inom polisens övervaknings- eller larmverksamhet eller till ett ärende som polisen undersöker. Enligt inrikesministeriet skulle den modell som föreslås i medborgarinitiativet inte i någon betydande grad frigöra polisresurser för andra uppgifter, och på längre sikt beräknas polisens uppgifter till och med öka, till exempel på grund av att den allvarliga och organiserade brottsligheten får större fotfäste.

Under utfrågningarna i utskottet tog sakkunniga även upp olika aspekter på användningen av cannabis med avseende på körsäkerheten. Också de konsekvenser användningen och odlingen av cannabis har för boendehälsan lyftes fram. Vidare pekade sakkunniga på olika aspekter när det gäller övervakningen och utmaningarna i samband med den om medborgarinitiativet godkänns.

Sammantaget sett konstaterar lagutskottet att det inte understöder förslaget i medborgarinitiativet. Utskottet anser att riktlinjerna för den finländska narkotikapolitiken är relativt lyckade. Enligt statsrådets principbeslut om narkotikapolitiken (9.12.2021) är målet med Finlands narkotikapolitik att förebygga användningen och spridningen av narkotika för att minimera de hälsorelaterade, sociala och individuella skadeverkningarna orsakade av användning och bekämpning av narkotika. Utskottet anser att den gällande lagstiftningen om narkotikabrott är lämplig. I medborgarinitiativet motiveras det inte hur man genom att öka tillgången skulle kunna minska antalet personer som prövar och använder cannabis. En ökad tillgång skulle sannolikt öka antalet användare och personer som prövar på cannabis, och den större konsumtionen skulle leda till fler skador. Utskottet anser inte heller att det behövs någon allmän utredning om att slopa straffbarheten för all narkotika. Naturligtvis både behövs det och är motiverat med forskningsrön om användningen av narkotika och om de fenomen som anknyter till den. I fråga om annan lagstiftning än strafflagstiftningen konstaterar lagutskottet att det utifrån inkommen utredning finns utvecklingsbehov inom narkotikapolitiken, särskilt när det gäller att stärka de förebyggande insatserna och tillgången till vård.

Utskottet betonar att narkotikamissbrukarnas möjligheter att få vård bör ges företräde framför straffrättsliga påföljder. Rätten till missbrukartjänster är inte beroende av om det är tillåtet eller förbjudet att använda berusningsmedlet i fråga. Enligt den utredning som utskottet fått har de vårdhänvisningar som ges av polisen ökat betydligt. Utskottet betonar dock att det inte räcker

Betänkande LaUB 6/2022 rd

med vårdhänvisning i sig utan att det dessutom bör finnas behövliga resurser för att ta emot dem som vill få vård. Utskottet anser det därför vara ytterst viktigt att stärka möjligheterna att få vård.

Också förebyggande arbete, upplysning och tidiga insatser har en central roll när det gäller att minska narkotikamissbruket och de skador som det orsakar. Det är viktigt att förhindra utslagning med de olika medel som står till buds. Lagutskottet anser det vara klart att det i varje fall främst är annan lagstiftning än strafflagstiftningen som är central när det gäller att minska skadeverkningarna av narkotikamissbruk. Här är framför allt möjligheterna att få vård och tillgången till social- och hälsojänster viktiga.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen förkastar lagförslaget i medborgarinitiativ MI 5/2020 rd.

Helsingfors 28.4.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Hanna Huttunen cent
medlem Saara Hyrkkö gröna
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Marko Kilpi saml
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Mari Rantanen saf
medlem Suldaan Said Ahmed vänst
medlem Mirka Soinikoski gröna
ersättare Jari Kinnunen saml.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.

Betänkande LaUB 6/2022 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Vi omfattar utskottets beslut att förkasta förslaget. Vi lämnar dock ett förslag till uttalande till betänkandet, på de grunder som anges i denna reservation.

Den finländska narkotikapolitiken har redan i 50 års tid grundat sig på straff. Trots det har antalet narkotikamissbrukare ökat betydligt under de senaste åren. Som en följd av det har även de hälsorelaterade, sociala och samhällseliga skadeverkningarna av narkotika ökat. Den nuvarande narkotikapolitiken har inte lyckats med sitt mål att minska skadeverkningarna. En narkotikapolitik som grundar sig på straff stigmatiserar narkotikamissbrukare, orsakar utslagning och olika grader av sociala och hälsorelaterade skadeverkningar samt försämrar möjligheterna att få vård.

Flera av de sakkunniga som hördes av utskottet tog upp olika konsekvenser av straffbarheten och omständigheter som talar för att avskaffa denna. De sakkunniga efterlyste i sina yttranden ett starkare social- och hälsopolitiskt grepp om narkotikapolitiken, eftersom straffen fungerar dåligt när det gäller att förebygga användning av narkotika och dess negativa effekter. Ett slopande av straffbarheten för narkotikaanvändning hindrar inte att man ingriper i användningen på andra sätt. Inom FN har synen på hur man bemöter narkotikamissbrukare förändrats. I stället för att betona straffen har man gått in för principen om att minska skadeverkningarna. En sådan strategi kan anses utgå från de mänskliga rättigheterna.

Enligt de sakkunniga behövs det en mer övergripande infallsvinkel och en mer avvägd syn på den finländska narkotikapolitiken. Det är väsentligt att regleringen av narkotikaanvändningen grundar sig på forskningsrön. De lösningar man går in för i den nationella lagstiftningen bör hos oss grunda sig på ett omfattande utredningsarbete på samma sätt som i Norge.

Vi håller med de sakkunniga som hörts i utskottet om att den finländska narkotikapolitiken bör granskas, utvärderas och utvecklas som en helhet som omfattar alla berusningsmedel inklusive deras skadeverkningar, med beaktande av de olika aspekterna inom brottsbekämpningen. Den finländska narkotikapolitiken bör fokusera på förebyggande arbete och tidiga insatser i stället för på straff. Social- och hälsovården bör vara primär i arbetet mot narkotikaanvändningen. Vi anser att det behövs metoder för att effektivt minska narkotikans skador, sänka tröskeln för att söka vård och minska möjligheterna till olaglig handel.

Medborgarinitiativet behövs för att starta en samhällselig debatt om riktningen för den finländska drogpolitiken, trots att initiativet inte i sig kan anses genomförbart. Drogpolitiken är en mer omfattande samhällselig, kriminalpolitisk och social- och hälsopolitisk fråga som kräver en bred och övergripande analys.

Förslag

Vi föreslår

Betänkande LaUB 6/2022 rd
Reservation

att riksdagen godkänner ett uttalande (*Reservationens förslag till uttalande*).

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att justitieministeriet tillsätter en brett förankrad arbetsgrupp med uppgift att göra en helhetsbedömning av hur narkotikapolitiken kunde utvecklas samt att granska konsekvenserna av en avkriminalisering av användningen av narkotika ur ett brett perspektiv.

Helsingfors 28.4.2022

Saara Hyrkkö gröna
Mirka Soinikoski gröna
Suldaan Said Ahmed vänst